

Πολιτικά Κόμματα και Κομματικά Συστήματα

Μιχάλης Σπουρδαλάκης

Δημοκρατία και πολιτικά κόμματα

Τα πολιτικά κόμματα είναι ένας σχετικά νέος πολιτικός θεσμός. Η εμφάνιση και ανάπτυξη των πολιτικών κομμάτων χρονολογείται από τις πρώτες δεκαετίες του 19ου αιώνα και είναι συνυφασμένη με την ανάπτυξη της δημοκρατίας.

Ο ίδιος ο θεσμός αναπτύσσεται παράλληλα και αντίστοιχα με τις προσπάθειες και διαδικασίες πολιτικού εκδημοκρατισμού, που σηματοδότησαν τόσο η θέσμιση και λειτουργία των πρώτων κοινοβουλίων όσο και η επέκταση των δικαιωμάτων. Παρά το γεγονός ότι η παρουσία και δράση των κομμάτων (και κυρίως εκείνων της αριστεράς) αποδείχθηκαν καθοριστικά για την επέκταση των δικαιωμάτων η συνταγματική τους αναγνώριση άργησε πολύ να έλθει.

Μόνον μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο οι συνταγματικοί νομοθέτες των χωρών της (τότε) δυτικής Ευρώπης αναγνώρισαν την σημασία τους για την λειτουργία της δημοκρατίας. Προφανώς η επίσημη συνταγματική τάξη ήταν δύσκολο να κατανοήσει το πώς τα κόμματα αν και εκφραστές επί μέρους συμφερόντων και αντιλήψεων συνέβαλαν στην πολιτική και κοινωνική συνοχή και ενσωμάτωση. Συντηρητικές αντιλήψεις, ιδεολογικές και πολιτικές αδράνειες ήταν υπεύθυνες για τις επιφυλάξεις απέναντι στο θεσμό.

Τα κόμματα είναι θεσμοί πολιτικής εκπροσώπησης της κοινωνίας, που εξ ορισμού αποζητούν την διεύρυνση των (δημοκρατικών) ορίων του πολιτικού συστήματος. Ταυτόχρονα όμως τα κόμματα με την ικανότητά τους να μετατρέπουν κοινωνικά και πολιτικά αιτήματα σε κυβερνητικό πρόγραμμα είναι και διαχειριστές της κρατικής εξουσίας. Με αυτή την έννοια η φύση των κομμάτων είναι διττή. Από την μια τα κόμματα είναι φορείς ρήξης και ανατροπής και από την άλλη φορείς ενσωμάτωσης.

Κοινωνία και κομματική δομή (τύποι κομμάτων)

Οι κοινωνικό-πολιτικές εξελίξεις «ακολουθούν» και επηρεάζουν τις διάφορες μορφές κομμάτων. Έτσι, και πάντα με βάση την οργανωτική τους δομή τα κόμματα εμφανίστηκαν ως:

- α) κόμματα στελεχών, την περίοδο των περιορισμένων πολιτικών δικαιωμάτων
- β) κόμματα μαζών, την περίοδο που σηματοδοτήθηκε από την επέκταση των δικαιωμάτων και την είσοδο της εργατικής τάξης στην πολιτική
- γ) πολυσυλλεκτικά κόμματα, την αμέσως μετά τον τελευταίο μεγάλο Πόλεμο περίοδο, η οποία χαρακτηρίστηκε και ως «χρυσή περίοδος του καπιταλισμού» και
- δ) «κόμματα του κράτους» (ή «κόμματα καρτέλ»), την περίοδο της κοινωνικής και πολιτικής κρίσης των τελευταίων είκοσι-τριάντα ετών.

Η ελληνική περίπτωση

Διαφορετικές ιστορικές (κοινωνικές και πολιτικές) συνθήκες καθόρισαν και την εξέλιξη κομμάτων και κομματικού συστήματος και στην Ελλάδα. Βέβαια οι ομοιότητες της ελληνικής περίπτωσης με την παραπάνω «ιδεοτυπική» (όσο και σχηματική) περιγραφή υπάρχουν όμως η εξέλιξη των ελληνικών κομμάτων, όπως είναι φυσικό, παρουσίασε ιδιαιτερότητες. Οι

τελευταίες μάλιστα έχουν διαμορφώσει μια διαφορετική αφετηρία από την οποία φαίνεται να αντιμετωπίζουν και αυτά πλέον τις προκλήσεις των άλλων αναπτυσσόμενων δημοκρατιών.

Τα ελληνικά κόμματα τον 19ο αιώνα ήταν κατά γενική ομολογία η φατριαστική οργάνωση των τοπικών ελίτ που με την σειρά τους αποτελούσαν την φατριαστική έκφραση της παρουσίας και επιρροής του «ξένου παράγοντα» στη χώρα. Τα «ξενικά κόμματα», που πήραν το όνομά τους από τη σχέση εξάρτησης των αρχηγών με τις ξένες δυνάμεις, ήταν οιονεί κόμματα. Χωρίς σταθερή οργάνωση και χωρίς άλλες λειτουργίες, εκτός από εκείνες που απέρρεαν από τη σχέση τους με τη μοναρχία, η οποία εν πολλοίς ήταν εκτός λαϊκού ελέγχου, τα «κόμματα» αυτά διέθεταν χαρακτηριστικά κομμάτων προυχόντων / στελεχών.

Η θέσμιση και λειτουργία του κοινοβουλευτισμού στο τελευταίο τέταρτο του 19ου αιώνα δεν άλλαξε ριζικά τις δομές κομμάτων και κομματικού συστήματος. Τα κόμματα παρέμειναν κόμματα στελεχών μόνο που παρά την συχνή φατριακή τους συμπεριφορά τώρα διέθεταν χαρακτηριστικά «σύγχρονων» κομμάτων (στοιχειώδη οργάνωση, διάρκεια, εθνικό πολιτικό βεληνεκές) Σε διαφοροποίηση όμως με τα αντίστοιχα κόμματα άλλων χωρών ο έντονος προσωποπαγής χαρακτήρας, σε συνδυασμό με άλλες κοινωνικές και πολιτιστικές ιδιαιτερότητες και τις σχετικά ασταθείς ιστορικές εξελίξεις δεν μπόρεσαν να θεσμοθετηθούν, να παγιωθούν και να μετεξελιχθούν σε σταθερούς κομματικούς θεσμούς νέου τύπου (μαζών). Έτσι, θα μπορούσαμε να πούμε ότι, με εξαίρεση το ΚΚΕ, τα ελληνικά κόμματα παρουσίαζαν μια θεσμική και οργανωτική υστέρηση, που ήταν ουσιαστικά αντίστοιχη των σωρευτικών δημοκρατικών ελλειμμάτων στη χώρα (Δικασμός, Μικρασιατική καταστροφή, Μεταξική Δικτατορία, Κατοχή, Εμφύλιος, Δικτατορία).

Δεν είναι λοιπόν περίεργο ότι το κομματικό μας σύστημα συγχρονίστηκε με τον βηματισμό των κομματικών συστημάτων των άλλων δυτικοευρωπαϊκών χωρών μόνο στο πλαίσιο της Γ΄ Ελληνικής Δημοκρατίας. Μέχρι τότε, με εξαίρεση ίσως την ΕΔΑ (το ιστορικό κόμμα της παραδοσιακής αριστεράς μετά τον Εμφύλιο) θεσμοθετημένα μαζικά κόμματα δεν υπήρχαν στην χώρα.

Το πασοκ, με το κάλεσμα για αυτοοργάνωση το Σεπτέμβριο του 1974 μπήκε στην πρωτοπορία του εκσυγχρονισμού του ελληνικού κομματικού συστήματος αλλά και των διαδικασιών εκδημοκρατισμού της νεαρής μας δημοκρατίας. Η οργάνωση του Κινήματος ουσιαστικά σηματοδότησε την είσοδο του μαζικού κόμματος στο προσκήνιο του πολιτικού μας συστήματος και η οργανωτική του δομή έμελλε να γίνει το πρότυπο και για όλα τα άλλα κόμματα και κυρίως εκείνα συντηρητικής προέλευσης. Καθώς κόμματα και κομματικό σύστημα, ελλείπει άλλων κατάλληλων θεσμών, ανέλαβαν τις διαδικασίες μετάβασης και παγίωσης της δημοκρατίας μας ήταν αναπόφευκτο το πασοκ να αποδειχθεί πρότυπο για το σύνολο των τυπικών αλλά άτυπων διαδικασιών πολιτικής (κομματικής) εκπροσώπησης.

Φυσικά θα πρέπει να πούμε ότι η οργανωτική δομή του πασοκ επηρεάστηκε από τα κόμματα της παραδοσιακής αριστερά αλλά επίσης θα πρέπει να υπογραμμίσουμε με έμφαση ότι ήταν το πασοκ που νομιμοποίησε και εμπλούτισε τις δομές και λειτουργίες του μαζικού κόμματος στην Ελλάδα. Η νδ, παρά τις δειλές προσπάθειές της για τον μετασχηματισμό της από κόμμα στελεχών αρχηγικού τύπου σε μαζικό κόμμα, κατάφερε να κινηθεί προς την κατεύθυνση αυτή μόνον όταν βρέθηκε εκτός κυβέρνησης. Μετά το 1984 οι διαδικασίες επισπεύδονται και συστηματοποιούνται και για λόγους εσωκομματικών ισορροπιών (ηγεσία Μητσοτάκη) αλλά το πρότυπο εδώ είναι η επιτυχημένη / αποτελεσματική οργανωτική δομή του πασοκ.

Παρά τις προφανείς ομοιότητες και εκλεκτικές συγγένειες με την οργανωτική δομή των κομμάτων της παραδοσιακής αριστεράς, η μαζικότητα του Κινήματος και η απουσία ιδεολογικών και ιστορικών δεσμεύσεων ανέδειξε το πασοκ ως κύριο νομιμοποιητικό πρότυπο των διαδικασιών εκσυγχρονισμού και εκδημοκρατισμού του κομματικού και εν γένει του συστήματος εκπροσώπησης κάτι που διευκόλυνε τη συμμετοχή όλων των κομμάτων και κυρίως της αριστεράς προς αυτή τη κατεύθυνση.

Προκλήσεις και προοπτικές

Ο πρωτοποριακός ρόλος του πασοκ στη δυναμική του κομματικού και πολιτικού συστήματος καθώς ο ηγεμονικός του ρόλος και επιρροή στις κοσμογονικές αλλαγές που γνώρισε η ελληνική κοινωνία τα τριάντα χρόνια της Μεταπολίτευσης βρέθηκε εκείνο περισσότερο από τα άλλα κόμματα αντιμέτωπο με τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν τα κόμματα όχι μόνον στην Ελλάδα αλλά και διεθνώς. Οι εν λόγω προκλήσεις, αν και αφορούν όλα τα κόμματα, παίρνουν μεγάλες διαστάσεις και συχνά αναδεικνύονται σε ζωτικής σημασίας ερωτήματα για το μέλλον ιδιαίτερα των σοσιαλιστικών κομμάτων και γενικότερα της αριστεράς.

Πολύ σχηματικά και επιγραμματικά οι γενικότερες προκλήσεις που αντιμετωπίζουν τα κόμματα στην σημερινή συγκυρία είναι:

Α) Ο μεταδιπολικός κόσμος. Η αριστερά, τα σοσιαλιστικά και εργατικά ευρωπαϊκά κόμματα για δεκαετίες είχαν μάθει να λειτουργούν, να παράγουν πολιτική και να διαχειρίζονται τα κοινά στο πλαίσιο των διαφόρων φάσεων του Ψυχρού Πολέμου. Η κατάρρευση του λεγόμενου «υπαρκτού σοσιαλισμού» συνέβαλε αποφασιστικά στην ιδεολογική απελευθέρωση της αριστεράς και κατέστρεψε τους περιορισμούς που έθεταν αντικειμενικά οι εντάσεις του Διπολικού κόσμου.

Όμως, παρά τις εκ πρώτης όψεως νέες ευνοϊκές για την αριστερά συνθήκες, κόμματα και αριστερές ηγεσίες δεν έχουν προσαρμοστεί στα νέα δεδομένα: Ο νέος ρόλος των ηπα που κινείται μεταξύ ηγεμονίας και ιμπεριαλισμού, ανάπτυξη περιφερειακών εντάσεων και πολέμων με συνέπειες παγκόσμιου βεληνεκούς, άνοδος στρατευμένων φονταμενταλιστικών και ανορθολογικών κινημάτων, συστηματική υποβάθμιση του ρόλου όσο και των δυνατοτήτων των διεθνών οργανισμών αποτελούν ένα εντελώς νέο διεθνές πολιτικό περιβάλλον.

Οι μέχρι τώρα αντιδράσεις των σοσιαλιστικών κομμάτων και της αριστεράς γενικότερα φαίνεται να είναι ακραίες και σπανίως ισορροπημένες, αφού είτε παραδίνονται μοιρολατρικά στις επιλογές της στρατηγικής των ηπα και του Ατλαντισμού είτε παρουσιάζουν εθνικιστικές και ανορθολογικές διαρροές. Η αντιμετώπιση των προκλήσεων που επιβάλλουν οι νέες αυτές διεθνείς συνθήκες πρέπει να είναι ρεαλιστική και δημιουργική και πάντα στο πλαίσιο της εε και αλληλεγγύη με τα αδελφά κόμματα στο πλαίσιο της του Ευρωπαϊκού Σοσιαλιστικού Κόμματος (εσκ).

Β) Η δυναμική της εε στην μετά ονε εποχή. Η τυπική και ουσιαστική μεταβίβαση κυβερνητικών αρμοδιοτήτων στην ΕΕ αλλάζει το παραδοσιακό πλαίσιο άσκησης κυβερνητικής πολιτικής. Οι αναπόφευκτες αλλαγές στον κρατικό μηχανισμό και τις κυβερνητικές λειτουργίες δημιουργεί την εντύπωση ότι οι κομματικές στρατηγικές για τις κυβερνητικές πολιτικές δεν διαφοροποιούνται ουσιαστικά. Η εντύπωση αυτή δεν αποπολιτικοποιεί μόνο την πολιτική αλλά οδηγεί και σε εξισωτικές αντιλήψεις για τα πολιτικά κόμματα, κάτι που με τη σειρά του απομακρύνει τους πολίτες τόσο από τα κόμματα όσο και από τις δημοκρατικές λειτουργίες εκπροσώπησης.

Η πρόκληση: Οι σοσιαλιστές με την ρητορεία και την πρακτικής τους θα πρέπει να διαφεύδουν καθημερινά τις απλουστευτικές αυτές εντυπώσεις που ευνοούν τα συντηρητικής προέλευσης και προσανατολισμού κόμματα. Η διαφοροποίηση αυτή μπορεί να αναδεικνύεται τόσο στις προτάσεις για και στις διαπραγματεύσεις στην εε όσο και στη λογική της νομιμοποίησης των επιλογών σε όλα τα πεδία πολιτικής.

Γ) Κοινωνικές εξελίξεις. Τα σοσιαλιστικά και εν γένει τα αριστερά κόμματα, περισσότερο από οργανώσεις άλλων κομματικών οικογενειών, απετέλεσαν έκφραση των μειζόνων αλλά και των δευτερογενών διαιρετικών τομών της βιομηχανικής κοινωνίας. Οι κοινωνικές αναφορές των ίδιων των κομμάτων καθώς και η κοινωνική συμμετοχή σε αυτά, κατ' αρχήν και εξ ορισμού, αν και χωρίς αποκλειστικότητες και σεκταρισμούς, τα προσδιόριζε ως κόμματα της εργατικής τάξης, των εργαζομένων και των (συνήθως μεσαίων μορφωμένων στρωμάτων) πολιτών που επιδείκνυαν ευαισθησία και ενδιαφέρον για τις λεγόμενες «μεταύλιστικές αξίες» (περιβάλλον, δικαιώματα, ποιότητα ζωής κ.ά.).

Οι κοινωνικές εξελίξεις που παρατηρήθηκαν ήδη από τη δεκαετία του 1960 στη «Δυτική» Ευρώπη και κατά τη δεκαετία του 1980 στην Ελλάδα έχουν δημιουργήσει την εντύπωση, σε συνδυασμό με τα παραπάνω (Α & Β), ότι στις σημερινές κοινωνίες οι ιστορικές αυτές τομές είτε δεν υπάρχουν, είτε δεν παίζουν κανένα ρόλο, είτε ότι οι αναφορές σε αυτές οδηγούν στο περιθώριο κόμματα και φορείς που δεν αποδέχονται το «μετά» μιας κοινωνίας που έχει ιστορικά παρούσες αντιφάσεις και κοινωνικές ομαδώσεις.

Επί πλέον, η πολυσιχιδής «διαπλοκή» οικονομικών συμφερόντων με εκείνα πολιτισμικών και επικοινωνιακών δικτύων, δεν επηρεάζει μόνον το σύστημα εκπροσώπησης (κυρίως κόμματα και κομματικό σύστημα) αλλά προσπαθεί να δημιουργήσει πόλους ουσιαστικής εξουσίας έξω από το τυπικό πλαίσιο άσκησης της. Το ενδιαφέρον για κόμματα εδώ είναι ότι η παρέμβαση αυτών των κύκλων παράγει ένα νέο πολιτικό πολιτισμό, όπου το ατομικό συστηματικά και αποκλειστικά επιλέγεται έναντι οιασδήποτε συλλογικότητας, ο λαϊκισμός του εφήμερου επικρατεί του σχεδιασμού και της στρατηγικής ενώ το life style υποκαθιστά κοινωνικές διαφορές και ιδεολογία.

Η πρόκληση. Τα σοσιαλιστικά κόμματα χωρίς να αγνοήσουν τις κοινωνικές εξελίξεις και κυρίως την αλλαγή στις δεσπόζουσες ιδεολογικές και πολιτικές αυτές αντιλήψεις για την κοινωνική δομή και δυναμική της κοινωνίας μας, που εν πολλοίς θεωρεί ότι η σύγχρονη κοινωνία αποτελείται από ένα «κοινωνικό χυλό», θα πρέπει να αναζητήσουν εκείνη τη ρητορεία και πρακτική που δεν θα αρνείται την ιστορικότητά τους (ταξική και λαϊκή). Αντίθετα θα την αναδεικνύουν, πέρα από τους περιορισμούς ενός «κυβερνητισμού» που αναγκαστικά έχουν και πρέπει να διατηρήσουν, και θα επιχειρούν να την συνδέσουν με τις νέες κοινωνικές ανησυχίες, επιδιώξεις και διεκδικήσεις. Έτσι, η ιστορικότητα των κομμάτων αυτών θα μείνει ζωντανή και πολιτικά, αλλά και οι νέες αυτές κοινωνικές τάσεις και ομαδώσεις θα αποφύγουν τεχνοκρατικές και απλά θεσμο-διοικητικές αντιμετώπισεις.

Δ) μκο και άλλα κινήματα. Μια σημαντική πρόκληση που αντιμετωπίζει η αριστερά και τα σοσιαλιστικά κόμματα είναι η εμφάνιση τελευταία χρόνια (με έμφαση από τη δεκαετία του 1980) των λεγόμενων Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (μκο) αλλά και σειράς κοινωνικών κινήματων που διεκδικούν «πολιτικό χώρο, χρόνο και ενέργεια» από τα κόμματα και κομματικά συστήματα. Δεν είναι της στιγμής να αναφερθεί κανείς στην τεράστια συζήτηση γύρω από τις δύο αυτές εκφράσεις της «κοινωνίας των πολιτών», αναδεικνύοντας τις θετικές συμβολές και τις αδυναμίες τους στη δυναμική του εκδημοκρατισμού στις κοινωνίες μας.

Εκείνο όμως που μπορούμε να πούμε σχεδόν αξιωματικά, είναι ότι:

α) Πολλές από αυτές τις οργανώσεις δεν θα υπήρχαν αν τα κόμματα, και δη τα σοσιαλιστικά, δεν είχαν απορροφηθεί από τις κυβερνητικές τους υποχρεώσεις, αν δεν είχαν, με άλλα λόγια, γυρίσει την πλάτη στην κοινωνία.

β) Οι οργανώσεις αυτές απορροφούν μεγάλο μέρος της διαθέσιμης ενέργειας των πολιτών ώστε περιορίζεται η δυναμική των κομμάτων.

γ) Οι οργανώσεις αυτές δεν είναι εξ ορισμού «προοδευτικές» με την έννοια ότι η δράση τους δεν εκφράζει με ορθολογικό τρόπο την όποια κριτική τους σε όψεις της σημερινής κοινωνίας και

δ) Οι οργανώσεις και τα κινήματα αυτά, όσο και να μπαίνουν σε χώρους μονοπωλιακής για τα κόμματα δράσης, δεν μπορούν, όπως μερικοί πιστεύουν, να υποκαταστήσουν τα πολιτικά κόμματα. Το πολιτικό κόμμα είναι ένας μοναδικός θεσμός. Αποτελεί το μόνο θεσμό, που ιστορικά έχει τη δυνατότητα να εκπροσωπεί, να εκφράζει το επί μέρους, αλλά και ευρύτερα συμφέροντα και διεκδικήσεις και ο οποίος έχει την ικανότητα να συνθέτει όλα αυτά σε ένα πρόγραμμα κυβερνητικής πρότασης και δράσης.

Ε) Αλλαγές στην τεχνολογία της πολιτικής κινητοποίησης. Σε ένα πολύ μεγάλο βαθμό σύμφυτες με τις παραπάνω εξελίξεις είναι και οι προκλήσεις που προκύπτουν από τις

σημαντικές αλλαγές στην τεχνολογία της πολιτικής κινητοποίησης. Ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες στην δυναμική κομμάτων και κομματικών συστημάτων τόσο στην Ευρώπη (ήδη από το τέλος του Πολέμου) όσο και στην χώρα μας είναι η ανάπτυξη νέων τεχνολογιών. Οι «νέες» αυτές τεχνολογίες έχουν σχηματικά να κάνουν κυρίως με την (πολιτική) επικοινωνία και αφορούν τις εξελίξεις: α) στις μετρήσεις και τις τεχνικές επηρεασμού της κοινής γνώμης β) τα ηλεκτρονικά μέσα ενημέρωσης, και γ) το Διαδίκτυο.

Δεν είναι δυνατόν στο περιορισμένο πλαίσιο αυτής της παρουσίασης να αναλύσει κανείς σε βάθος τις συνέπειες αυτών των τεχνολογικών εξελίξεων για τα κόμματα και τις παραδοσιακές μορφές πολιτικής κινητοποίησης. Εκείνο όμως που θα μπορούσε να υπογραμμίσει κανείς είναι κάποιες παρενέργειες που προκύπτουν από την αλόγιστη χρήση αυτών των τεχνολογιών και τις προφανείς προκλήσεις που αντιμετωπίζουν τα κόμματα εξ αιτίας τους.

Α) Η χρήση όλης αυτής της τεχνολογίας είναι εντάσεως κεφαλαίου, κάτι που δεν συμβάλλει μόνον στην περαιτέρω υποβάθμιση των μελών του κόμματος αλλά και κυρίως στην ανάγκη για τεράστιους κομματικούς προϋπολογισμούς. Το τελευταίο αναπόφευκτα οδηγεί στην σταδιακή εξάρτηση της κομματικής χρηματοδότησης από το λεγόμενο «πολιτικό χρήμα» και στην εμπέδωση δικτύων διαφθοράς του δημοσίου βίου.

Β) Η δυνατότητα στενής παρακολούθησης και επηρεασμού της κοινής γνώμης (χαρακτηριστικό όλων σχεδόν των κομματικών συστημάτων) είναι δυνατόν να οδηγήσει σ' ένα ιδιότυπο «λαϊκισμό» όπου κομματικά προγράμματα, οράματα και στρατηγική καθώς και η επιλογή ηγεσίας υποτάσσονται στα κελεύσματα των «δημοσκοπήσεων».

Γ) Η μέχρι σήμερα χρήση του Διαδικτύου φαίνεται να έχει την δυνατότητα να επηρεάσει θετικά τόσο την ποιότητα της κομματικής δημοκρατίας όσο και τα ελλείμματα της εσωκομματικής δημοκρατίας. Όμως είναι ήδη μάλλον σαφές ότι δεν μπορεί να αποτελεί απάντηση στις δομικές αιτίες των ελλειμμάτων συμμετοχής, απάθειας ή πολιτικού κυνισμού.

Εν τέλει όλες αυτές οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν τα κόμματα και κυρίως τα κόμματα της αριστεράς θα μπορούσαν περιγραφούν ως οι προκλήσεις που προκύπτουν από την ανάγκη για τον μετασχηματισμό τους από κόμματα «της δραχμής σε κόμματα του Ευρώ».

Όπως η δημιουργία και ανάπτυξη του πασοκ τα τελευταία τριάντα χρόνια ήταν καθοριστικής σημασίας για την εγκαθίδρυση και παγίωση της δημοκρατίας μας έτσι και η δημιουργική, χωρίς δογματισμούς και αγκυλώσεις αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων έχουν να κάνουν με το στοίχημα του μέλλοντός της.

Πολιτικά κόμματα που βρίσκονται στην πρωτοπορία της αντιμετώπισης αυτών των προκλήσεων προκρίνουν κατά καιρούς διάφορα «συνθήματα» και γραμμή πλεύσης τα οποία δεν μπορεί να περιορίζονται σε τεχνικές και οργανωτικές μεταρρυθμίσεις. Αντίθετα, εκτός φυσικά της αξιοποίησης της νέας τεχνολογίας και της διεθνούς εμπειρίας, θα πρέπει κάθε πρωτοβουλία οργανωτικής μεταρρύθμισης να προσβλέπει και στη σφαιρική και ολοκληρωμένη αντιμετώπιση των ζητημάτων που επιβάλλουν την ανανέωση του κομματικού θεσμού σήμερα.

Για παράδειγμα, η απάντηση στις δυσκολίες αυτές των κομμάτων δεν μπορεί να είναι η «φυγή προς τα μπρός» με την επανίδρυση και τον μετασχηματισμό του πολιτικού κόμματος σε Ε-Κόμμα. Η ηλεκτρονική επικοινωνία διευκολύνει την ροή πληροφορίας ακόμη ίσως συμβάλλει και στον εκδημοκρατισμό των «εισροών» όμως δεν μπορεί από μόνη της να ξαναζωντανέψει την «πολιτικότητα» του κόμματος και την πραγματική συμμετοχή των πολιτών σε αυτό.

Τέλος, οι διαφορετικές οπτικές και αντιδράσεις που έχουν δημιουργήσει οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν τα κόμματα, ιδιαίτερα όταν αυτές είναι φυγόκεντρες αντιμετωπίζεται με οργανωτικούς νεωτερισμούς όπως εκείνους που οδηγούν στην αναγνώριση οργανωμένων τάσεων μέσα στο κόμμα. Εδώ, φυσικά δεν θα μπορούσε να είχε κανείς εξ αρχής

αντιρρήσεις. Όμως τέτοιες πρωτοβουλίες θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους την ιστορικότητα τέτοιων δομών καθώς, την εμπειρία άλλων κομμάτων και τα γενικότερα χαρακτηριστικά της συγκεκριμένης κομματικής κουλτούρα και γενικότερα του πολιτικού πολιτισμού που επικρατεί στο δεδομένο κομματικό σύστημα.

Έτσι, για το ζήτημα της θεσμοποίησης τάσεων στο κόμμα θα μπορούσαμε να παρατηρήσουμε τα εξής:

α) Ιστορικά θεσμοποιημένες ή μη τάσεις εντός των κομμάτων υπάρχουν κυρίως στα κόμματα εκείνα που προέκυψαν ως συνεύρεση παλαιότερων διακριτών ιδεολογικών και πολιτικών τάσεων, κινήσεων και κινημάτων.

β) Η θεσμική αναγνώριση τάσεων σε ένα κόμμα, του οποίου η κομματική κουλτούρα δεν είναι πραγματικά πλουραλιστική, δεν χαρακτηρίζεται από ανοχή στη διαφορετικότητα ενώ έχει ισχυρά στοιχεία συγκεντρωτισμού μόνον ως αναζωογόνηση της κομματικής ζωής και συμμετοχής δεν μπορεί να λειτουργήσει. Μπορεί φυσικά βραχυπρόθεσμα να δώσει την αίσθηση οργανωτικής ευεξίας αλλά μεσο-μακροπρόθεσμα, εξ αιτίας της πολιτικής αναποτελεσματικότητας στην οποία οδηγεί αναπόφευκτα παράγει φαινόμενα συγκεντρωτισμού και κομματικού αυταρχισμού.

Και γ) όποια μορφή και έκταση κι αν πάρει η αναγνώριση των τάσεων στο κόμμα θα πρέπει να προηγηθεί η εθιμική τους αναγνώριση. Η τελευταία θα πρέπει εκτός των άλλων να είναι πρακτικά το αποτέλεσμα ανοχής που επιδεικνύει μια ισχυρή και ώριμη πολιτική ηγεσία. Σε κάθε περίπτωση όμως η θεσμική αναγνώριση των τάσεων δεν πρέπει να ξεπερνά το επίπεδο της διακριτής και οργανωμένης διακίνησης ιδεών και απόψεων. Με κανένα τρόπο δεν μπορεί η αναγνώριση των τάσεων να σημαίνει για παράδειγμα την αναλογική εκπροσώπηση στα κομματικά όργανα ή στην κοινοβουλευτική ομάδα κλπ. Κάτι τέτοιο θα σήμαινε την επίσχευση της φθίνουσας πορείας του κομματικού θεσμού και έμμεση υπονόμηση της δημοκρατίας.

* Το *Civilitas.GR* και ο «ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΥΠΑΛΛΗΛΟΣ» προτίθενται να απομακρύνουν το κείμενο αυτό από την ιστοσελίδα τους, εάν η αναδημοσίευσή του προσβάλλει κεκτημένα πνευματικά ή εμπορικά δικαιώματα (info@civilitas.gr)